

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aljoša Izgoršek

**Oblike nenasilnega upiranja v sodobnih konfliktih –
študija primera konflikta na Tajskem 2008**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aljoša Izgoršek

Mentor: red. prof. dr Marjan Malešič

**Oblike nenasilnega upiranja v sodobnih konfliktih –
študija primera konflikta na Tajskem 2008**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvala

Mentorju red. prof. dr. Marjanu Malešiču se zahvaljujem za strokovno pomoč in usmerjanje pri nastajanju diplomskega dela.

Oblike nenasilnega upiranja v sodobnih konfliktih – študija primera konflikta na Tajske 2008

V preteklosti je do nenasilnega upiranja prišlo v različnih kulturah, v različnih obdobjih in v različnih političnih razmerah. Kljub temu, da je zgodovina zapostavljala nenasilen način boja, ima brez dvoma ta pojav že zelo dolgo zgodovino. Prvi primer nenasilnega upiranja lahko zasledimo že v času antičnega Rima. Plebejci so se umaknili iz mesta ter zavračali opravljanje nalog z namenom, da bi se jim popravile krivice s katerim so jih užalostili rimski konzuli. Uporaba nenasilnih oblik pri reševanju konfliktov se je hitro razširila po celem svetu. Skozi čas se je povečala tudi raznolikost nenasilnih oblik. V svoji knjigi »The Politics of Nonviolent Action« Gene Sharp predstavi skoraj dvesto oblik nenasilnega delovanja. Nenasilne oblike razdeli na tri kategorije: protest in prepričevanje, nesodelovanje in posredovanje. Mnogo od teh oblik je bilo uporabljenih tudi v konfliktu leta 2008 na Tajske. V letu 2008 je na Tajske skozi celo leto potekal hud boj med podporniki Thaksin in vlade na eni strani ter podporniki stranke PAD na drugi strani. Proti-vladni demonstranti so poskušali doseči spremembe s pomočjo nenasilnih oblik upiranja. V največji meri so uporabljali oblike nenasilnega protesta in prepričevanja: masovne demonstracije, javne govore, slogane, karikature, plakate, parade. Poleg tega pa so zasedli vladno stavbo in nekatera letališča ter tako za več dni preprečili normalno delovanje teh institucij. Konflikt se je končal decembra 2008, ko so demonstranti PAD dosegli, da je sodišče razpustilo tri največje vladne stranke.

Ključne besede: nenasilno upiranje, oblike nenasilnega delovanja, konflikt, Tajska.

The methods of nonviolent resistance in contemporary conflicts – a case study of the 2008 Thailand conflict

Nonviolent resistance has occurred in widely differing cultures, periods of history, and political conditions. Although historians generally have not paid much attention to this type of struggle, it is undoubtedly a very important part of our history. The first instance can be traced back to as far as 494 B.C., when the plebeians of Rome withdrew from the city and refused to follow orders for days in order to correct injustices they faced from the Roman consuls. The use of non-violent methods of resolving conflicts quickly spread throughout the world. Over time, the diversity of non-violent methods has increased. In his work titled »The Politics of Nonviolent Action«, Gene Sharp introduces as much as two hundred methods of nonviolent action and divides them into three broad categories. These categories are: protest and persuasion, noncooperation, and intervention. Many of these methods were also used in the 2008 conflict in Thailand. Throughout the year of 2008, a fierce struggle between the PPP government and pro-Thaksin supporters on one side and PAD supporters on the other was taking place. Anti-government demonstrators were striving towards achieving change through the use of non-violent methods of resistance. For the most part, demonstrators focused on using the methods of nonviolent protest and persuasion: mass demonstrations, public speeches, slogans, caricatures, posters, parades. In addition to that, they also occupied the Government House and some airports and consequently prevented the normal functioning of these institutions for several days. The conflict ended in December 2008 when the PAD supporters persuaded the Constitutional Court to dissolve three major government parties.

Keywords: nonviolent resistance, methods of nonviolent action, conflict, Thailand.

KAZALO

1 UVOD	6
2 ZGODOVINA NENASILNEGA UPIRANJA	11
3 KLASIFIKACIJA OBLIK NENASILNEGA UPIRANJA	13
3.1 Nenasilni protest in prepričevanje	13
3.2 Nesodelovanje	15
3.2.1 Oblike socialnega nesodelovanja	15
3.2.2 Oblike ekonomskega nesodelovanja	16
3.2.3 Oblike političnega nesodelovanja	16
3.3 Oblike nenasilnega posredovanja	17
4 MEHANIZMI SPREMEMBE	18
4.1 Spreobrnitev	18
4.2 Prilagoditev	18
4.3 Nenasilna prisila	19
4.4 Razkroj	19
5 KONFLIKT NA TAJSKEM	20
5.1 Thaksin Shinawatra	20
5.2 Obdobje pred letom 2008	21
5.3 Začetek demonstracij – pomlad 2008	22
5.4 Stopnjevanje demonstracij in prvi izbruh nasilja – poletje 2008	24
5.5 Zaseg vladnih poslopij – avgust 2008	24
5.6 Razpust vlade – september 2008	25
5.7 Nova vlada in ponovni incidenti – oktober 2008	25
5.8 Zaključni boji in zaseg letališč – november 2008	27
5.9 Konec demonstracij	28
SKLEP	29
LITERATURA	32
PRILOGA A: SLIKOVNO GRADIVO	35

1 UVOD

Skozi zgodovino so vedno potekali konflikti, včasih zaradi ozemlja, drugič zaradi hrane oziroma zaradi nekaterih drugih interesov. Konflikti so potekali med državami, narodi, verskimi in drugimi skupinami. Pogosti pa so tudi konflikti znotraj držav, ko pride do nesoglasja med vladajočimi in vladanimi. Konflikti so različne intenzivnosti, od manjših konfliktov, ki se jih lahko reši z dogovorom oziroma s pomočjo sodišča pa vse do večjih konfliktov, ki lahko prerastejo v nasilne konflikte. Če pogledamo nazaj v preteklost, lahko vidimo kakšne posledice lahko povzročijo konflikti, ki se rešujejo z uporabo nasilja. Prav v 20. stoletju imamo več takih primerov, ko so konflikti prerasli v večletne krvave vojne. Vsem poznani, 1. in 2. svetovna vojna sta skupaj povzročil več kot 70 milijonov mrtvih. Poleg tega pa je bilo ogromno drugih posledic, od socialnih do gospodarskih, ki so povzročile dolgotrajne posledice za cel svet. Zato se lahko vprašamo ali ni drugega, boljšega načina s katerim bi lahko reševali konflikte vseh vrst. Tak način obstaja in je bil uporabljen že v vrsto konfliktih v preteklosti. To je reševanje konfliktov z nenasilnimi oblikami. Zgodovina reševanja konfliktov s pomočjo nenasilja sega že zelo daleč nazaj v preteklost, prvi podatki so že iz časa Starega Rima, ko so si plebejci s protestom izboljšali svoj položaj. Takšnih primerov v zgodovini je bilo precej, vendar pa je ohranjenih bolj malo podatkov. Znano je, da so v preteklosti pri reševanju konfliktov vedno dajali več poudarka nasilnim kot pa nenasilnim oblikam. To razliko lahko opazimo tudi če primerjamo koliko literature je bilo napisano o nasilju in koliko o nenasilju. Teoretična izhodišča o nenasilnem reševanju konfliktov lahko opazimo šele v 20. stoletju. Eden izmed najpomembnejših teoretikov in praktikov na področju nenasilja je zagotovo Mahatma Gandhi.

Mahatma Gandhi se je v prvi polovici 20. stoletja boril proti krivicam, vendar ne z orožjem, ampak z besedami in idejami, z zgledom in samožrtvovanjem. Razvil je *satyagraho* način zelo disciplinirane nenasilne državljanske neposlušnosti. V Južni Afriki in pozneje v Indiji je svoje privrženke učil, kako naj se v izredno dobro organiziranem neoboroženem pasivnem odporu soočijo z angleškimi puškami, bajoneti in pendreki. Njegova ideja ostaja živa tudi po njegovi smrti: ljudje, ki so oropani svobode in še vedno trpijo krivice, se borijo proti zatiralcem, ne da bi pri tem ubijali. Tako danes ljudje izbirajo mirne demonstracije in discipliniran pritisk na oblastnike za boj proti krivicam (Nicholson 1995, 7).

Po uspehih Gandhija pa se je nenasilno upiranje razširilo po celem svetu. V naslednji letih tako lahko opazimo, da se je povečalo število ljudi, ki so se začeli ukvarjati s teorijo nenasilnega upiranja. Eden izmed njih je tudi dr. Gene Sharp, ki je v zadnjih desetletjih najpomembnejše ime na področju teorije nenasilnega boja oziroma nenasilne akcije. Gene Sharp je ustanovitelj inštituta Albert Einstein in predava na mnogo eminentnih univerzah, predvsem na tematiko nenasilnega boja. Zaradi svojega dolgoletnega udejstvovanja na tem področju ga mnogi kličejo kot »Machiavelli nenasilja« (Machiavelli of nonviolence) oziroma kot »Clausewitz nenasilnega vojskovanja« (Clausewitz of nonviolent warfare). Avtorja sem izpostavil predvsem, zato ker je njegovo delo *The Politics of Nonviolent Action* moje primarno gradivo pri teoretični zasnovi diplomskega dela.

Glavni predmet proučevanja v mojem diplomskem delu bodo oblike nenasilnega upiranja v sodobnih konfliktih. Za lažje razumevanje bom najprej na kratko predstavil zgodovino nenasilnega upiranja od prvega zabeleženega nenasilnega upora v Rimu ter vse do številnih primerov iz 20. stoletja. Nato se bom osredotočil na glavno temo o oblikah nenasilnega upiranja. Tu bom predstavil Sharpovo delitev nenasilnih oblik, ki obsega številne oblike protesta, nesodelovanja in posredovanja. V svoji knjigi Sharp natančno predstavi 198 nenasilnih oblik, sam pa bom izpostavil le nekatere, ki so zelo aktualne v sodobnih konfliktih. V naslednjem delu bom predstavil štiri mehanizme s katerimi se lahko s pomočjo nenasilnih oblik spremeni razmerje moči med vladanimi in vladajočimi. Ker pa bi rad predstavil uporabo nenasilnih oblik v sodobnih konfliktih, bom v zadnjem in glavnem delu diplomskega dela predstavil študijo primera uporabe nenasilnih oblik v konfliktu na Tajskem v letu 2008. Tajsko sem si izbral, ker državo že dolga leta pretresajo razni konflikti, ki jih ljudje poskušajo rešiti z različnimi nenasilnimi akcijami, predvsem protesti. Znani so protesti v 70.-ih letih 20. stoletja ter iz leta 1992, ko so se masovne demonstracije pričele v podporo gladovni stavki manj znanega politika Khun Charlard Vorachata. V zadnjih letih na Tajskem pa prav tako ne mine leto brez protestov in drugih oblik nenasilnega upiranja. Zaradi nestrinjanja z oblastjo leta 2006 vojska na Tajskem izvede vojaški udar ter prevzame oblast. Po volitvah je bilo leto 2007 relativno mirno, vendar pa se je kmalu spet pokazalo nestrinjanje z oblastjo. Že v začetku leta 2008 so ljudje ponovno odšli na ulice ter z protesti zahtevali spremembo na oblasti. Skozi celo leto 2008 so tako na Tajskem ljudje z različnimi nenasilnimi oblikami pokazali svoje nestrinjanje z oblastjo. Torej glavni cilj mojega diplomskega dela je

predstavitev teorije o oblikah nenasilnega upiranja v sodobnih konfliktih ter teorijo podkrepiti s študijo primera nenasilnega upiranja na Tajskem.

Skozi diplomsko delo bom poskušal odgovoriti na tri raziskovalna vprašanja:

1. Ali so oblike nenasilnega upiranja uspešen in primeren način za uresničevanje ciljev v sodobnih konfliktih?
2. Ali lahko z uporabo oblik nenasilnega upiranja preprečimo uporabo nasilja ter posledično zmanjšamo število žrtev?
3. Katere oblike nenasilnega upiranja so najprimernejša izbira v sodobnih konfliktih?

Pri zbiranju podatkov za mojo analizo si bom v največji meri pomagal z knjižničnimi zbirkami, različnimi bazami podatkov ter s pomočjo informacij iz medmrežja. Tako se bom pri izdelavi diplomskega dela opiral predvsem na teoretične metode preučevanja virov. Najprej bom uporabil metodo analize in interpretacije vsebine pisanih virov. Tu se bom osredotočil na izbrano literaturo s področja nenasilnega upiranja. V največji meri bom uporabil metodo analize sekundarnih virov, saj bom večino podatkov pridobil s pomočjo knjig in člankov. Pri opisu primerov nenasilnega upiranja iz preteklosti bom uporabil tudi zgodovinsko metodo. Ker je ključni del mojega diplomskega dela tudi prikaz nenasilnega upiranja v sodobnih konfliktih, bom uporabil tudi metodo študije primera. Izbral sem primer nenasilnega upiranja na Tajskem v letu 2008. Ta primer sem izbral iz dveh razlogov. Kot prvo sem hotel prikazati sodoben primer, kot drugo pa je za Tajsko značilno, da lahko v državi že vrsto desetletij opazujemo različne primere nenasilnega upiranja, zato jih lahko na tem primeru ustrezno prikažem. Pri študiji primera bom uporabil kronološko metodo, saj bom dogodke na Tajskem predstavil časovno od začetka pa do konca leta 2008. Skozi celotno diplomsko delo bom uporabljal tudi deskriptivno metodo za opisovanje dejstev.

V nadaljevanju bom predstavil še dva pojma, ki sta ključnega pomena za razumevanje diplomskega dela:

Nenasilno upiranje:

Nenasilno upiranje se nanaša na neuporabo fizičnega nasilja za doseg določenega cilja. Kljub temu pa obsega popolno aktivno delovanje proti zatiranju, dominaciji oziroma katerikoli drugi obliki krivic. Lahko se uporabi kot upiranje, tako fizičnemu, kot tudi strukturnemu nasilju (Dodouet 2008, 3).

V sklop pojma nenasilno upiranje se uvrščajo tudi drugi izrazi kot so nenasilna obramba (nonviolent defence), državljanska obramba (civilian-based defence oziroma defence civile), družbena obramba (social defence, soziale Verteidigung), državljanski odpor (civilian resistance), nenasilna civilna obramba (Malešič 1994, 164) in nenasilno delovanje.

Gene Sharp nenasilno delovanje opredeli kot splošen izraz, ki obsega specifične oblike protesta, nesodelovanja in posredovanja, s pomočjo katerih aktivisti¹ nadzorujejo konflikt, tako da opravljajo – ali odklanjajo opravljanje – določenih stvari brez uporabe fizičnega nasilja. Kot tehnika nenasilno delovanje ni pasivno, ni nedelovanje, ampak je delovanje, ki je nenasilno (Sharp 2000, 64).

Nenasilno delovanje se uporablja proti nasprotnikom, ki so zmožni in pripravljeni uporabiti fizično silo. Uporaba nenasilja proti nasilni represiji ustvari posebno asimetrično konfliktno situacijo v kateri obe nasprotujoči strani uporabljata različne tehnike boja. Eni nasilne, drugi nenasilne akcije. Da bi bili uspešni z nenasilnimi akcijami je nujno, da se vztraja z izbrano nenasilno obliko. Razširjena, odločna in spretna uporaba nenasilnih akcij bo povzročila nasprotniku probleme, ki bodo onemogočili uspešno uporabo njegovih sil (Sharp 1998, 109).

Po Malešiču (1994, 162) v teoriji temelji nenasilna obramba kot »obrambna tehnika proti oboroženi invaziji na disciplinirani uporabi različnih nenasilnih akcij, od konsistentnega nesodelovanja do aktivne državljanke nepokorščine večine prebivalstva države. Nenasilna

¹ Besedo aktivist v diplomskem delu uporabljam za prikaz osebe, ki v konfliktu uporablja nenasilne oblike upiranja.

akcija naj bi nadomestila nasilen odgovor na invazijo, državni udar ali druge grožnje svobodi družbe«.

Konflikt:

Heidelberški inštitut opredeli konflikt kot neujemanje oziroma trk interesov (razlike v stališčih) glede nacionalnih vrednot (teritorij, secesija, dekolonizacija, avtonomija, sistem/ideologija, nacionalna moč, regionalna prevlada, mednarodna moč, viri, drugo) v nekem časovnem in prostorskem obsegu med najmanj dvema stranema (organizirane skupine, države, skupine držav, organizacije), ki sta odločeni zasledovati svoje interese in v zadevi zmagati (Conflict Barometer 2008).

Horowitz v svoji knjigi izpostavi Lewis Coserjevo definicijo: konflikt je boj, v katerem je glavni namen doseči želene cilje in istočasno onemogočiti, poškodovati in uničiti nasprotnika. (Horowitz 2000, 95).

Konflikt je sam po sebi kontradiktorni postopek, ki vključuje neposredno izmenjavo sankcij, bodisi nasilnih ali nenasilnih, z namenom da povzroči škodo nasprotniku oziroma vpliva na spremembo nasprotnikovega vedenja (Ackerman in drugi 1994, 2).

Po podatkih Heidelberškega inštituta je bilo v letu 2008 zabeleženih 345 konfliktov, od tega kar 254 notranjdržavnih konfliktov. Inštitut deli konflikte glede na stopnjo intenzivnosti in uporabo nasilja oziroma nenasilja na 5 kategorij: latentni konflikt, manifestni konflikt, kriza, resna kriza in vojna. Konflikt na Tajskem je uvrščen v tretjo stopnjo intenzivnosti, torej spada med resne krize (Conflict Barometer 2008).

2 ZGODOVINA NENASILNEGA UPIRANJA

Nenasilno upiranje ima že zelo dolgo zgodovino, vendar pa je bil ta način upiranja vedno v senci nasilnega upiranja, zato je veliko podatkov žal izgubljenih. Nenasilne oblike upiranja so se uporabljale v različnih zgodovinskih obdobjih, v različnih kulturah kot tudi v različnih političnih sistemih. Tako na »vzhodu« kot tudi na »zahodu«, v industrijskih in neindustrijskih deželah. Nenasilno upiranje se je dogajalo v ustavnih demokracijah, v diktatorskih sistemih, v boju proti okupatorjem, itd. Nenasilni upori so potekali zaradi različnih razlogov, različnih ciljev, večinoma pa so poskušali doseči določene spremembe oziroma jih preprečiti. Pravzaprav v preteklosti veliko primerov nenasilnega upiranja ni imelo veliko povezave z oblastjo. V začetku je bilo predvsem veliko delavskih uporov zaradi slabih socialnih razmer. Različne oblike nenasilnega upiranja so bile uporabljene tudi zaradi verskih in etničnih razlogov ali pa v študentskih uporih. Uporaba nenasilnih oblik upiranja je bila velikokrat pomešana z nasilnimi oblikami (Sharp 2003, 4).

Klub temu da je zgodovina zapostavljala nenasilen način boja, ima brez dvoma ta pojav že zelo dolgo zgodovino. Prvi primer nenasilnega upora lahko zasledimo že v času antičnega Rima. »Leta 494 pr. n. št. so plebejci v znak protesta proti konzulu zapustili Rim in se nastanili na enem od sedmih rimskih gričev. Zavračali so opravljanje v mestu vsiljenih nalog in ostali na griču, dokler niso ugodili njihovim zahtevam« (Malešič 1994, 158). Z razvojem demokratičnih družb in novih tehnologij so se razvile različne oblike protestiranja. V začetku so ljudje svoje nestrinjanje izražali z govori, prepevanjem in dramskimi igrami. Z razvojem tiska pa so protestniki poskušali razširiti nasprotovanje (npr. proti oblasti) s pomočjo knjig, poezijo in letaki (Bruun in drugi 2007, 45).

V obdobju od konca 18. stoletja do 20. stoletja so bile oblike nenasilnega upiranja uporabljene v različnih konfliktih: kolonialni upori, upori proti tujim okupatorjem, mednarodni politični in ekonomski konflikti, verski konflikti, boj proti suženjstvu, boj za pravice žensk. S pomočjo nenasilnih oblik upiranja so ljudje poskušali doseči nacionalno neodvisnost, izboljšati ekonomske in socialne razmere, iztrebiti genocid, spodkopati diktatorje in pridobiti državljanske pravice (Sharp 2003, 5). Na drugi strani Atlantika v Ameriki so bili med leti 1765 – 1775 izvedeni trije večji nenasilni upori proti britanski nadvladi, kar je do leta 1775 pripeljalo do osamosvojitve 9 kolonij (Center for the Study of Strategic Nonviolent Defense).

V začetku 20. stoletja se je veliko oblik nenasilnega upiranja uporabljalo v Ruski revoluciji leta 1905. Kmetje, delavci, študenti in izobraženci so izpeljali več večjih stavk ter drugih nenasilnih akcij, z namenom da bi ruski car sprejel izvoljene zakonodajalce (Center for the Study of Strategic Nonviolent Defense). V letih 1908, 1915, in 1919 je Kitajska bojkotirala uporabo japonskih izdelkov. Nemci so leta 1923 z različnimi nenasilnimi akcijami prisilili Francijo in Belgijo, da sta se umaknili iz okupiranega Ruhra. V obdobju 20.-ih in 30.-ih let 20. stol. je najbolj znan primer nenasilnega upora v Indiji proti angleški nadoblasti, ki ga je vodil Mahatma Gandhi². Med 2. svetovno vojno so bile uporabljene oblike nenasilnega upiranja v številnih evropskih državah (Norveška, Danska, Nizozemska) v boju proti okupatorju. Nenasilne akcije so bile uporabljene tudi za rešitev Židov pred holokavstom v Berlinu, Bolgariji in na Danskem. S pomočjo nenasilnih akcij sta bila pomladi leta 1944 v El Salvadorju in Gvatemali odstranjena vojaška diktatorja. V Ameriki je v 50.-ih in 60.-ih letih 20. stoletja potekal nenasilni boj za državljanske pravice proti rasni segregaciji, kar je dolgoročno spremenilo politiko na ameriškem jugu. V letih 1968 in 1969 so se prebivalci Češkoslovaške z demonstracijami, gladovnimi stavkami in drugimi oblikami nenasilnega upora borili proti okupaciji Sovjetske zveze. V komunističnih vzhodnih državah je med letom 1953 in 1990 potekalo veliko nenasilnih akcij za doseg neodvisnosti na Poljskem, Madžarskem in v Baltičkih državah. Na Poljskem se je boj začel leta 1980 z stavkami, končal pa se je leta 1989 z padcem komunističnega režima. Julija in avgusta 1988 so v Burmi demokrati protestirali proti vojaškemu diktatorstvu s shodi in drugimi nenasilnimi akcijami, vendar se je boj končal z vojaškim udarom in množičnimi poboji. V letu 1989 so študenti na Kitajskem simbolno protestirali v več kot 300 mestih proti vladni korupciji, vendar se je protest končal krvavo. Med leti 1990 in 1999 je na Kosovu potekal nenasilni upor proti srbski oblasti, ki se je nadaljeval z nasilnim uporom kosovske osvobodilne vojske. Konflikt se je končal z množičnimi poboji, kar je povzročilo da je v konfliktu posredovala zveza Nato. Leta 2003 je bil z nenasilnim bojem odstavljen filipinski predsednik Estrada, ki je bil obtožen korupcije (Sharp 2003, 5–7).

² Najbolj znan primer je iz leta 1930, ko je Gandhi v Indiji razglasil neposlušnost zaradi davka na sol. Tuja vlada je iz davka na sol vsako leto izvlekla sto potdeset milijonov zlatih frankov, s čimer je plačevala del vojaških izdatkov proti Indiji sami in jo tako držala v pokorščini. Kmetom je bilo tudi prepovedano pridobivati sol s prevrevanjem morske vode. Gandhi je s svojimi prijatelji zakoračil proti tristo kilometrov oddaljeni obali, kjer je začel poprevati morsko sol, da bi pridobil sol. Po vsej deželi so vse družine ob morju storile enako in tako s protestno disciplino prekršile zakon. Celotno gibanje se je končalo z uspešnimi pogajanjmi v Londonu in začetkom veljavnosti sporazuma Gandhi- Irwin (Privat 1997, 84–7).

Za konec pa bi izpostavil še proteste, ki v času pisanja mojega diplomskega dela potekajo v Iranu. V Iranu potekajo demonstracije in druge oblike nenasilnega upiranja zaradi ponovne izvolitve Mahmuda Ahmedinedžada za predsednika države. Tako so recimo podporniki opozicije pripravili novo obliko protesta, s katero še vedno izražajo svoje nestrinjanje z vladajočo elito, hkrati pa ne kršijo zakonov in s tem ne tvegajo aretacije. Tako so aktivisti nekaj pred deveto uro zvečer po lokalnem času izklopili luči in električne naprave v domovih in jih pet minut kasneje ponovno vklopili. S tem so želeli porabiti velike količine električne energije in tako Teheran oviti v temo, s čimer bi protestnikom na ulicah omogočili nadaljnje demonstracije (Delo 2009).

3 KLASIFIKACIJA OBLIK NENASILNEGA UPIRANJA

Oblike nenasilnega upiranja so posebne oblike delovanja znotraj tehnik nenasilnega upiranja (Sharp 2003, 33). Namesto da bi uporabili nasilne oblike upiranja, ljudje poskušajo doseči spremembe z nenasilnimi oblikami.

V svoji klasifikaciji Sharp razdeli oblike nenasilnega delovanja na tri glavne kategorije: nenasilni protest in prepričevanje, nesodelovanje (socialno, politično, ekonomsko) in nenasilno posredovanje. Skupno predstavi 198 različnih oblik nenasilnega delovanja. V nadaljevanju bom predstavil vse tri glavne kategorije in pri vsaki kategoriji izpostavil nekatere izmed pomembnejših in največ uporabljenih oblik.

3.1 Nenasilni protest in prepričevanje

Nenasilni protest in prepričevanje je kategorija, ki vključuje veliko oblik simbolnih dejanj mirnega nasprotovanja in poskusov prepričevanja. Med te oblike lahko uvrstimo demonstracije, parade, nočne straže, plakate, peticije, nošenje transparentov, žalne in protestne shode. Na splošno uporaba teh oblik pomeni, da skupina deluje proti nečem: na primer s protestom se lahko izrazi nasprotovanje zakonu, ki omejuje širjenje informacij o kontracepciji. Te oblike se lahko uporabijo tudi kot podpora za nekaj: skupina lahko podpira osnutek zakona o preprečevanju širjenja orožja za množično uničenje. Z nenasilnimi protesti in prepričevanjem se lahko izrazi moralno obsodbo o določeni socialni ali politični zadevi.

Protestniki lahko izrazijo svojo zaskrbljenost o določenem dokumentu, zakonu, politiki oziroma celotnem političnem sistemu v državi (Sharp 1998, 117)

Namen nenasilnega protesta in prepričevanja je predvsem vplivati na ravnanje nasprotnika. S pomočjo pridobivanja pozornosti in publicitete o določeni zadevi pridobiti podporo, ki bo nasprotnika prepričala, da bo sprejel pogoje. Prvotno je dejanje lahko namenjeno komunikaciji z javnostjo oziroma tretjo stranjo z namenom pridobiti čim večjo pozornost za uresničitev želenih sprememb. Lahko pa se z dejanji vpliva tudi na skupino, ki se ji dela krivica, tako da se jo vzpodbudi da sama skupina ukrepa – se udeleži stavke, ekonomskega bojkota. Oblike nenasilnega protesta in prepričevanja večinoma ostanejo le pri izražanju določenega mnenja. V tem se razlikujejo od socialnih, ekonomskih in političnih pritiskov oblik nesodelovanja in nenasilnega posredovanja (Sharp 1998, 118).

Vpliv, ki se ga doseže z oblikami nenasilnega protesta in prepričevanja se razlikuje od primera do primera. Lahko se zgodi, da oblike, ki so že dalj časa poznane, ne bodo imele veliko vpliva ob določenem dogodku, po drugi strani pa lahko imajo oblike, ki so neznane oziroma redko uporabljene mnogo večji vpliv. Politične razmere, v katerih potekajo protesti lahko tudi vplivajo na izid protestov. V diktatorskih režimih imajo protesti majhen vpliv na spremembo, lahko povzročijo celo hude posledice za protestnike. Po drugi strani pa lahko nasilje zoper protestnike privede do tega, da protestniki pridobijo večjo pozornost in podporo ter tako s pomočjo svetovnih medijev razširijo novico v svet. Oblike protesta in prepričevanja se lahko izvedejo pred oziroma skupaj z nesodelovanjem ali nenasilnim posredovanjem ali pa se izvedejo samostojno brez drugih nenasilnih oblik upiranja (Sharp 1998, 118).

Slogani, karikature in simboli so eni izmed največkrat uporabljenih oblik nenasilnega protesta. Lahko so napisani, narisani, naslikani, lahko se jih javno izgovarja. Z naslikanimi simboli na stenah, zidovih, ograjah se večinoma izraža protest. Tako je med II. sv. vojno uporniška skupina v nemškem mestu München po zidovih pisala »Down with Hitler«. V okupirani Poljski so uporniki uporabili neuničljivo barvo s katero so po nemških tovornjakih in hišah pisali slogane s sporočili kot je naprimer »Poland fights on« (Sharp 1998, 126).

Parade so oblike demonstracij, kjer večje število ljudi hodi v organiziranih shodih, z namenom da bi opozorili na določen problem. V paradah protestniki lahko nosijo zastave,

plakate, letake, včasih jih spremljalo celo glasbene skupine. Skozi čas se je oblikovalo več različnih vrst parad: cikcak demonstracije (demonstranti so povezani med seboj v obliki kače), francoski stil demonstracij (demonstranti so povezani med seboj, tako da se držijo za roke), centripetalne demonstracije (parada se začne na različnih točkah, proti koncu se vse poti združijo v center). Parade so se pogosto uporabljale v nenasilnem boju v Indiji v času Mahatma Gandhija. Kot primer parade na Zahodu lahko izpostavim štiri-urni protest 4. novembra 1956 v Londonu proti invaziji v Egipt (Sharp 1998, 154).

3.2 Nesodelovanje

Oblike nenasilnega delovanja obsegajo tudi nesodelovanje z nasprotnikom. Skupina, ki deluje nenasilno namerno ne sodelujejo z osebo, aktivnostjo, institucijo ali režimom s katerim so v konfliktu. Naprimer ljudje lahko ignorirajo člane nasprotne skupine, tako da gledajo skozi njih kakor da ne obstajajo. Lahko nesodelujejo, tako da ne kupijo določenega proizvoda oziroma prenehajo z delom, lahko se izogibajo zakonom ali ne plačajo davke. Nenasilne skupine delujejo v boju tako da zmanjšajo ali prenehajo z sodelovanjem ter tako oslabijo in upočasnijo delovanje sistema. Nesodelovanje vključuje namerno prekinitvev, kljubovanje določenem obstoječem razmerju – političnem, socialnem ali ekonomskem. Akcija se lahko izvede spontano ali pa predhodno načrtovano, lahko je legalna oziroma nelegalna.

Oblike nesodelovanja Sharp razdeli na tri razrede: 1) oblike socialnega nesodelovanja (socialni bojkot³), 2) oblike ekonomskega nesodelovanja (ekonomski bojkot in stavke), 3) oblike političnega nesodelovanja (politični bojkot) (Sharp 1998, 183–4).

3.2.1 Oblike socialnega nesodelovanja

Oblike socialnega nesodelovanja pomenijo zavrnitev normalnega socialnega odnosa na individualni oziroma splošni ravni, z osebami oziroma skupinami zaradi zagrešitve krivic oziroma nepravilnosti (Sharp 1998, 184). Pogosti primeri nesodelovanja so študentske stavke.

³ Beseda bojkot izhaja iz konca 19. stoletja, ko so irski kmetje protestirali zaradi težkega dela in nizkih plač. Odločili so se, da bodo upravitelju posestva zagrenili življenje. Poleg tega, da so prenehali z delom, so se tudi izogibali upravitelju posestva. Nesrečni upravitelj z imenom Charles Boycott je zaradi ignoriranja zapustil državo. Tako je priimek Boycott (bojkot) kmalu postal sinonim za obliko protesta (Bruun in drugi 2007, 45).

Študenti lahko protestirajo, tako da dalj časa namerno niso prisotni na predavanjih. Ali pa se udeležijo predavanj, vendar ignorirajo predavatelja, kar se je zgodilo leta 1965 na univerzi v Madridu. Leta 1899 je bila v Rusiji stavka študentov na vseh univerzah po državi zaradi kaznovanja in pretepanja nekaterih študentov s strani policije (Sharp 1998, 196).

3.2.2 Oblike ekonomskega nesodelovanja

Ekonomske oblike nesodelovanja so bolj številne kot pa socialne oblike nesodelovanja. Ekonomsko nesodelovanje je sestavljeno iz ukinitve oziroma odklonitve nadaljevanja določenega ekonomskega razmerja. Prvi podrazred ekonomskega nesodelovanja je ekonomski bojkot, ki pomeni prekinitev določenega ekonomskega razmerja na področju kupovanja, prodajanja ter trgovanja z dobrinami in storitvami. Ekonomski bojkot proti drugi državi je bil zelo pogosto uporabljen na Kitajskem. Leta 1908 in 1915 so Kitajci bojkotirali japonske proizvode zaradi nasprotovanja japonski politiki. Drugi podrazred sestavljajo različne oblike stavk, ki se nanašajo na začasno omejitev oziroma ukinitvev dela (Sharp 1998, 219). Stavke so kolektivna in načrtovana oblika nenasilnega upiranja, kjer stavekajoči s svojim delovanjem poskušajo izvajati pritisk na nasprotnika (npr. delodajalca), da bi ugodil njihovim zahtevam (Sharp 1998, 257). Delavci večinoma stavkajo, ker niso zadovoljni s svojim ekonomskim položajem. Stavke lahko trajajo eno uro, en dan ali celo več tednov (Sharp 1998, 259). Poznamo več vrst stavk: simbolne, kmečke, zaporniške, industrijske.

3.2.3 Oblike političnega nesodelovanja

Politično nesodelovanje vključuje prekinitev ustaljenih oblik politične participacije pod obstoječimi pogoji. To kategorijo lahko poimenujemo tudi politični bojkot. Večinoma politično nesodelovanje vključuje večje število ljudi, ki skupno sodelujejo pri začasni ukinitvi politične poslušnosti, sodelovanja in obnašanja. Večinoma je dejanje političnega nesodelovanja namenjeno pritisku na svojo oziroma nasprotnikovo vlado. Namen političnega nesodelovanja je doseči določen cilj oziroma spremembe v vladni politiki. Cilj je lahko tudi sprememba v sestavi vlade oziroma celo razpad vladne sestave. V primeru, da je politično nesodelovanje usmerjeno proti nezakoniti vladi je lahko cilj tudi obnoviti oziroma vzpostaviti legitimno vlado. V običajnih nenasilnih uporih je ta oblika uporabljana skupaj z drugimi nenasilnimi oblikami za doseg cilja (Sharp 1998, 285–6).

Primer političnega nesodelovanja je bojkot volitev. Če se pričakuje, da volitve ne bodo poštene, se lahko opozicija odloči, da na volitve ne bo poslala nobenega kandidata ter nagovarja ljudi naj ne gredo na volitve. Vietnamski budistični voditelj je sredi avgusta 1966 nagovarjal ljudi naj ne gredo na volitve ustavne skupščine, zato ker vlada poskuša izkoristiti volitve, da bi vzpostavila diktatorski režim (Sharp 1998, 291).

3.3 Oblike nenasilnega posredovanja

Oblike nenasilnega posredovanja se razlikujejo od prejšnjih oblik v tem da posežejo v situacijo. Tako oblike posredovanja lahko delujejo pozitivno kot tudi negativno: lahko prekinajo ustaljene vzorce obnašanja, politike, odnose ali delovanje institucij, kar ima lahko negativne posledice; oziroma lahko vzpostavijo nove vzorce obnašanja, odnosov ali delovanje institucij, ki so boljši od prejšnjih. V primerjavi z drugimi oblikami so oblike nenasilnega posredovanja bolj direktne. Če so te oblike uspešne, rezultati pridejo hitro predvsem zato, ker se razdiralne učinke posredovanja težje tolerira na daljši čas. Oblike nenasilnega posredovanja so lahko uporabljene obrambno – preprečiti nasprotnikov napad z vzdrževanjem samostojne iniciative vzorcev obnašanja, delovanja institucij ali pa napadalno – prenesti boj na nasprotnikov stran za dosego cilja (Sharp 1998, 357–8).

Sharp deli te oblike na psihološke, fizične, socialne, ekonomske in politične. Med psihološke oblike spadajo dejanja kot so: izpostavljanje lastnega telesa, postenje, gladovne stavke, nenasilno psihološko nadlegovanje. Med fizične oblike spadajo razna nenasilna posredovanja (*sit-in, stand-in, ride-in, wade-in, mill-in, pray-in*, nenasilne okupacije, nenasilni upadi). Med socialne oblike lahko uvrstimo vzpostavljanje novih socialnih vzorcev, gverilski teater, vzpostavitev alternativnih socialnih in komunikacijskih sistemov. Med ekonomske oblike nenasilnega posredovanja spadajo povračilne stavke, nenasilen zaseg zemlje, nenasilen zaseg lastnine, vzpostavitev alternativnih transportnih sistemov, vzpostavitev alternativnih ekonomskih sistemov. Med politične oblike se uvrščajo: preobremenitev upravnega sistema, neupoštevanje »naravnih« zakonov, vzpostavitev vzporedne vlade (Sharp 1998, 359–433).

4 MEHANIZMI SPREMEMBE

Obstaja več mehanizmov kako z nenasilnimi akcijami doseči spremembe med vladanimi in vladajočim. Gene Sharp opredeli štiri mehanizme s katerimi se lahko spremeni razmerje moči med vladajočimi in vladanimi.

4.1 Spreobrnitev

V nekaterih primerih se lahko režim prepriča, da je v njegovem interesu, da sprejme nekatere spremembe, ki mu jih predlaga nasprotna skupina. Za to skupino ima mehanizem spreobrnitve vrsto prednosti. Če režim potrdi oziroma sprejme določene spremembe, ki mu jih predlaga nasprotna skupina, se lahko poveča kredibilnost in legitimnost opozicijskih voditeljev ter zmanjša se verjetnost tveganja z neposrednim soočenjem z državo oziroma možnost konflikta. Vendar pa je tak mehanizem, ki vključuje majhne pritiske na nasprotnika v veliko primerih neučinkovit, predvsem proti avtoritarnim režimom. Kljub temu pa je bil mehanizem spreobrnitve uspešen v nekaterih okrutnih režimih. Tak primer spreobrnitve je bil zabeležen v diktatorskem režimu v Burmi. Po vojaškem prevzemu oblasti leta 1962 se je General Ne Win odločil, da se angleškega jezika v osnovnih šolah ne bo več poučevalo. S tem ukrepom je hotel prebivalce ločiti od tujih vplivov in idej. Po dveh desetletjih se je pokazalo, da je imela takšna cenzura velike ekonomske posledice. Tuji podjetnik so bili nenaklonjeni investirati v državo, saj delavci niso znali komunicirati v angleščini. Univerzitetni študentje niso več bili sprejeti na zahodne šole, saj niso znali jezika. Tako je režim popustil aktivistom, da naj se ponovno začne poučevati angleščina, kar bo koristilo interesom države (Helvey 2004, 26–8).

4.2 Prilagoditev

V nekaterih primerih režim pristane na nasprotnikove predloge, ne zaradi spoštovanja ali vljudnosti, ampak zaradi tega, ker hoče režim zmanjšati socialna trenja, vplivati na druge države ter pokazati prebivalstvu, da jih skrbi za dobrobit ljudi. Režim se ne spreobrne, ampak poskuša preprečiti, da nasprotnik ogrozi njegove interese. V resnici je režim oslavljen in je postal občutljiv na zadeve, ki bi lahko povečale nasprotovanje ljudi proti režimu. Tako na primer voditelji v komunistični Kitajski pogosto izpustijo nekaj zapornikov, ko pride na obisk kakšna pomembna oseba iz zahodnih držav. Te odločitve so bolj kot ne simbolne narave in ne

povzročajo tveganja. V skladu s tem mehanizmom je Sadam Husein v letu 2002 sprejel odločitev, da bo dovolil verski obred Šiitov. Kljub temu, da je imel Sadam Husein absolutno oblast nad iraško družbo, je privolil v zahteve verskega shoda Šiitov, da bi se izognil nasilnim nasprotovanjem. Pri mehanizmu prilagoditve je pomembno, da se režimu ponudi določeno zadevo, ki bo voditelja režima prikazala v dobri luči. Primer tega mehanizma je tudi razpis volitev s katerimi skuša režim ugoditi nasprotnikom. Večinoma pa takšne volitve niso poštene (Helvey 2004, 28–31).

4.3 Nenasilna prisila

Mehanizem spreobrnitve in mehanizem prilagoditve da nasprotniku možnost, da sprejme oziroma da zavrne zahteve nenasilnih nasprotnikov brez večjih posledic. Z nenasilno prisilo pa se lahko izsili uresničitev zahtev od nasprotnika. Na točki, ko lahko nenasilna prisila učinkuje mora biti režim že oslabljen. Če se mehanizem nenasilne prisile uporabi prekmalu, se s tem lahko v javnosti zmanjša kredibilnost skupine, ki deluje nenasilno. Nenasilna prisila se lahko izvaja le po natančnem predhodnem načrtovanju in preučitvi možnosti za uspeh. Politične stranke oziroma študentska gibanja včasih zahtevajo kar se ne da uresničiti. Nenasilna prisila je uspešna, ko so zahteve dosežene proti volji nasprotnika. Primer so bile oktobrske volitve leta 2000 v Srbiji, ko je opozicija razglasila zmago, kljub temu da je Miloševićev režim zahteval drugi krog volitev. Na tisoče Srbov je okupiralo parlament in zahtevalo odstop diktatorja. Milošević ni mogel nasprotovati pritisku množice. Policija in vojska sta zavrnili pomoč Miloševiću. Vse to pa je bilo doseženo zaradi predhodnih intenzivnih večmesečnih prepričevanj vodilnih v vojski in policiji, da so nujno potrebne demokratske spremembe (Helvey 2004, 32–3).

4.4 Razkroj

Kot je že omenjeno prej je nujno pri odstavitvi vladarja, da se je moč predhodno že porazdelila. Ko nasprotnik prepozna, da se je moč premaknila na njegovo stran mora biti režim takoj napaden z močnejšimi nenasilnimi oblikami nesodelovanja in posredovanja. Če se vztraja s temi oblikami bo režim slej ko prej razpadel. Če je s strani nasprotnika obvezno, da režim razpade je nujno, da se ohranja intenziteto nenasilnih akcij dokler režim ne razpade

dokončno. Če se do konca ne ohranja intenziteta nenasilnih akcij lahko režim to izkoristi in ponovno pridobi na moči (Helvey 2004, 33–4).

5 KONFLIKT NA TAJSKEM

V zadnjih desetletjih so na Tajskem precej pogosti konflikti, v katerih so uporabljene oblike nenasilnega upiranja. Leta 1973 so se študenti in delavci podali na ulice ter s protesti zahtevali bolj demokratično ustavo. 13. oktobra istega leta je bilo v protestnih shodih v Bangkoku udeleženih kar 250.000 ljudi, kar je največje število protestnikov v zgodovini države (Armed Conflict Events Database 2000). Leta 1992 so Tajci ponovno odšli na ulice, ker so si želeli bolj demokratično vlado⁴. V zadnjih letih pa so se ljudje na Tajskem ponovno odločili za uporabo različnih oblik nenasilnega upiranja, s katerimi želijo doseči spremembe na oblasti. V središču konflikta je Thaksin Shinawatra, ki je kot premier vodil državo med leti 2001 – 2006. Leta 2006 so ga nasprotniki odstranili z vojaškim udarom. Kljub temu pa se njegova politična zgodba na Tajskem ni zaključila, saj ima Thaksin še vedno veliko podpore med ruralnim prebivalstvom. V naslednji točki bom tako predstavil osebo, ki je tajsko prebivalstvo razdelila na dva nasprotna pola.

5.1 Thaksin Shinawatra

Thaksin Shinawatra je obogatel in pridobil vpliv ob finančni krizi v letu 1997, ko je kriza povzročila propad stare tehnokratske elite. Leta 1998 je ustanovil stranko Tajci ljubijo Tajce (TRT), ki je v začetku imela podporo predvsem v podjetniškem lobiju, katerim je Thaksin obljubil, da bo državo vodil kot podjetje. Kljub temu, da je Thaksin izhajal iz bogate družine in nikoli ni bil zainteresiran za pomoč podeželju in revnim, je po letu 2000 postal bolj populistično usmerjen, saj je na svojo stran poskušal pridobiti predvsem številno ruralno prebivalstvo. Ko je Thaksin pripravljal politični program za volitve 2001, je za pomoč poklical nekatere aktiviste, ki so sodelovali v študentskem gibanju leta 1970. Pripravili so zelo populističen program, ki je vseboval splošno zdravstveno zavarovanje, triletni moratorij na

⁴ Chaiwat Satha-Anand v knjigi »Nonviolent Social Movements: A Geographical Perspective« na zanimiv način predstavi nenasilno gibanje iz leta 1992 s pomočjo dopisnic, na katerih so sporočila o nenasilju in demokraciji (Satha-Anand 1999, 158–173).

dolgove kmetov in razvojni sklad namenjen podeželskim regijam. Thaksin je dobil volitve 2001 in s programom, ki je kmalu dobil naziv »thaksonomija« pospešil okrevanje Tajske po težavnih posledicah azijske finančne krize leta 1997 (Delo 2008, 6). Ko se je Thaksin začel soočati z zakonitostjo svojega poslovanja, je takoj implementiral svoj program, tako da je njegova podpora hitro narasla. V naslednjih letih je preoblikoval svoj izgled tako, da je postal bližji preprostim ljudem. Politiko je razširil na dajanje manjših kreditov, dajanje štipendij, in pomoč za razvoj industrije na podeželju. Thaksin je hotel sebe predstaviti kot človeka, ki bo delal za ljudi. Veliko ljudi, ki je zaupalo vanj je pozabilo oziroma ignoriralo kako je Thaksin deloval v politiki v začetku 90.-ih let. Takrat je v štirih letih iz dolgov prišel na bogastvo vredno 2 milijarde dolarjev, zaradi monopola v mobilni industriji, ki mu ga je podelila vlada. V letih 2001-2005 je njegova vlada spremenila vrsto zakonov in pravil, ki so koristile njegovemu družinskemu imperiju. Tako je v štirih letih povečal tržno vrednost imperija za 3-krat. V letu 2006 je Thaksin svoje družinsko podjetje prodal za 1.7 mrd brez kakršnekoli davčne zavezanosti. Zaradi koruptivnosti in pohlepa so se kritike proti Thaksinu Shinawatri hitro razširile. Thaksinu so najbolj nasprotovali prebivalci srednjega razreda, saj so bili najbolj obremenjeni z davki. Ta denar pa je Thaksin uporabil za svoje bogatenje in za izvedbo populističnih programov, s katerimi je na svojo stran pridobil številne kmete (Baker in Phongpaichit 2008, 18–19).

5.2 Obdobje pred letom 2008

Leta 2005 se je začela politična kriza z demonstracijami proti takratnemu premierju Thaksinu Shinawatri. Številni srednji razred se je podal na ulice, kjer so s protesti pokazali svoje nestrinjanje z Thaksinom. Na stran demonstrantov sta stopili tudi dve pomembni instituciji na Tajskem: vojska in monarhija (Baker in Phongpaichit 2008, 19). V letu 2006 se je oblikovala koalicija Ljudskega združenja za demokracijo (PAD), ki je bila proti Thaksinu. Stranka PAD je prosila kralja naj odstavi premierja Thaksina, vendar jim kralj ni ugodil. Septembra 2006 je sledil vojaški udar, s katerimi so odstavili Thaksina. Po vojaškem udaru je Thaksin odšel v izgnanstvo v tujino. Njegova stranka TRT je bila leta 2007 s sklepom ustavnega sodišča zaradi volilne prevare razpuščena. Kljub temu pa je na volitvah decembra 2007 zmagala Stranka narodne sile (PPP), ki je veljala za podaljšek Thaksinovega političnega programa. Po volitvah v letu 2007 je stranka PPP ustanovila koalicijo s še petimi drugimi strankami. 3 tedne po sestavi vlade se je Thaksin vrnil nazaj iz izgnanstva. Demokratska stranka pa je ostala v

opoziciji. Položaj premierja je prevzel Samak Suntaravej, ki je velik podpornik Thaksina. Vladni kabinet so sestavljali nepopularni ministri, ki so jih prezirali predvsem prebivalci iz urbanih področij (Prasirtsuk 2009, 175).

5.3 Začetek demonstracij – pomlad 2008

Leto 2008 je bilo na Tajskem zelo razburkano leto, saj je v državi potekalo veliko različnih kriz. Najpomembnejša kriza je bila politična kriza, ki je razdelila državo na dva dela. Na eni strani so bili podporniki Thaksina, na drugi strani pa njegovi nasprotniki. Vzrokov za krizo je bilo več, od nepopularnosti vlade do velikih urbano-ruralnih nasprotij. Poleg tega sta na ponovno krizo v letu 2008 vplivala še dva dejavnika. Tajska se je soočala s krizo v južnih provincah države ter z ekonomskimi problemi zaradi rasti cen goriva (Prasirtsuk 2009, 175).

Kljub tem problemom, se je Samakova vlada osredotočila na predlog spremembe ustavnih amandmajev, ki naj bi zaščitili uradne politične interese. Predlog se je nanašal na spremembo 237. in 309. člena. Člen 237 določa, da naj bi se v primeru goljufije stranke na volitvah, stranko izločilo in prepovedalo nastopanje njenih članov na volitvah za obdobje petih let. Ker je volilna komisija spoznala Yongyuth Tiyapairata (direktor stranke PPP) za krivega volilne goljufije, bi sprememba tega člena lahko rešilo stranko PPP pred razpustitvijo. Amandma k členu 309 pa bi ukinil vse organe, ki so bili vzpostavljeni z vojaškim udarom, tudi premoženjsko-preiskovalno komisijo, ki je Thaksina spoznala za krivega več obtožb korupcije (Prasirtsuk 2009, 176).

Spremembi ustavnih amandmajev pa je nasprotovala stranka PAD, ki se je v mesecu marcu vrnila na ceste z zahtevo, da naj stranka PPP umakne svoje predloge. Privrženci PAD so se zbrali na Makavan Bridge na Rajdamnoen Avenue, kjer so locirana mnoga ministrstva. Vzrok za demonstracije je bila tudi vrnitev Thaksina nazaj na Tajsko po 17 mesecih izgnanstva (Prasirtsuk 2009, 176). Tako se je v letu 2008 razvil močan boj med podporniki Thaksina na eni strani ter podporniki stranke PAD in sodniki na drugi strani. Privrženci stranke PAD so bili oblečeni v rumene barve, kar je pomenilo podporo kraljevini. Na demonstracijah so vzklikali geslo »monarhija je v nevarnosti«. Medtem, ko so bili privrženci vlade oblečeni v rdeče barve in vzklikali »demokracija je v nevarnosti« (Baker in Phongpaichit 2008, 21).

V maju se je kriza še stopnjevala, saj je vlada slabo ravnala v primeru Preah Vihear templja, kar je vodilo do konflikta s Kambodžo. Spor se je začel, ko je Tajski zunanji minister Noppadol Pattama podpisal skupni komunike v katerem je podprl kamboški predlog, da naj se Angekoreanski tempelj uvrsti kot svetovna dediščina. Spor med Tajsko in Kambodžo glede templja je rešilo mednarodno sodišče, ki je razsodilo v korist Kambodže. Kljub temu pa je gora na kateri je tempelj, še vedno v lasti Tajske. Tajska ni morala storiti nič drugega kot to, da sprejme odločitev sodišča. Problem se je stopnjeval, ko je UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ugodil predlogu Kambodže, da se tempelj uvrsti na listo svetovne dediščine. Na podlagi tega statusa bi lahko Kambodža razširila zaščiteno območje okoli templja, kar pa naj bi bilo tajsko ozemlje. Govorice so bile, da naj bi Noppadol sprejel kamboški predlog, v zameno pa naj bi Thaksin dobil donosno koncesijo za izgradnjo kazinoja in naftnih projektov na otoku Koh Kong v Kambodži. Zaradi tega primera je prišlo do novega ogorčenja ljudi proti vladi, stopnjevalo se je število protestnih shodov podpornikov stranke PAD v centru Bangkoka. Noppadol je moral odstopiti s svojega položaja. Čeprav so bili glavni cilji demonstrantov protestirati proti spremembi ustave, so se njihove zahteve kasneje povečale z zahtevo po odstitvi Samaka in kasneje z zahtevo po razpustu parlamenta. (Prasirtsuk 2009, 176–7). Glede številčnosti ljudi, ki so se udeležili protestov obstajajo različni podatki. Po podatkih TOC ASTV (TV and RADIO Online in Thailand) naj bi se simboličnih masovnih protestov udeležilo 10000 demonstrantov podpornikov stranke PAD (Thai Asean News Network 2008). 30. maja se je na pobudo voditeljev stranke PAD shoda udeležilo več kot 10000 ljudi. Sondhi Limthongkul in drugi voditelji stranke PAD so se zbrali na odru na Makawan Rangsang Bridge, kjer so brali protivladne stavke. Množica se je zbrala okoli Democracy Monument. O demonstracijah in izgredih je poročalo vrsto domačih in tujih medijev. Tako je bil naslov v časopisu *Komchedleuk* »Members of the People's Alliance for Democracy gather on the Makawan Rangsang Bridge«, v drugem časopisu *Khao Sod* se je naslov glasil »People's Alliance for Democracy members fight against members of the National United Front of Democracy against Dictatorship – the police block them from bursting into the Government House« (2bangkok.com 2008a).

Medtem so se privrženci Thaksina ponovno združili pod drugim imenom Združena zveza demokratov proti diktaturi (UDD). Veliko ključnih politikov stranke PPP je bilo vključenih v dejavnosti UDD. UDD podporniki so bili oblečeni v rdeče, kar je v preteklosti pomenilo

podporo komunizmu. UDD demonstrante so klicali tudi Rdeči (Reds), večinoma so bili množica, ki se je zbrala zaradi plačila. Za svoj glavni oder so si izbrali Sanamluang, javni prostor pred Grand Palace. (Prasirtsuk 2009, 177).

5.4 Stopnjevanje demonstracij in prvi izbruh nasilja – poletje 2008

Kriza se je sredi leta 2008 še poglobila. Ko je notranji minister Chalern obiskal južno provinco Krabi, so ga demonstranti PAD izvižgali, tako da se je moral vrniti v Bangkok. Tako se je delitev med prebivalci ruralnega in urbanega območja še povečevala (Prasirtsuk 2009, 178).

Prvič je prišlo do izbruha nasilja na SZ v provinci Udonthani, kjer je pro-vladni privrženec napadel demonstrante PAD. Policija je vse le opazovala, vendar ni posredovala. Pripadniki PAD so se nato oborožili, tako da so rekrutirali svoje prostovoljne straže, ki so uporabljale lesene palice, golf palice in čelade. Retorika stranke PAD je postala bolj vojaška in proti-policijsko usmerjena. V odgovor je premier Samak ukazal, da naj se privržence stranke PAD odstrani tudi z silo in zavzame Makawan Bridge. Ker se PAD demonstranti niso ustrašili, je bil premier Samak prisiljen preklicati svoj ukaz. Veliko izmed demonstrantov je bilo žensk, tako da je bilo zelo težko uporabiti silo zoper njih, saj bi bila vprašljiva legitimnost uporabe sile (Prasirtsuk 2009, 179).

Ker premier Samak ni hotel odstopiti, so se demonstracije nadaljevale še v juniju in juliju. Demonstranti so zapirali ceste, nosili plakate s proti-vladnimi sporočili, zbirali podpise za javno obtožbo premierja. V ozadju glavnega odra so narisali veliko karikature, kjer so se norčevali iz Thaksina in Samaka (2Bangkok.com 2008b). Avgusta je Thaskin ponovno pobegnil iz tajske v London, zato so demonstranti 19. avgusta demonstrirali pred britansko ambasado v Bangkoku. Protestirali so zato, ker so Thaskin in njegova družina dobili azil v Veliki Britaniji (2Bangkok.com 2008c).

5.5 Zaseg vladnih poslopij – avgust 2008

Stranka PAD je 26. avgust razglasila kot »Whistle day« oziroma dan D za povečanje pritiska na Samakovo vlado. Okoli 30.000 ljudi je zavzelo ulice Bangkoka in začelo z obleganjem

vladne stavbe, pisarne premierja, nacionalne televizije (NBT) in nekaterih ministrstev. NBT je bila tarča, ker vlada nočni program imenovan Today Truth uporabila za maščevanje stranki PAD. Čas obleganja je bil pomemben, saj so morali demonstranti izvesti akcijo pred upokojitvijo zavezniških vojaških poveljnikov, ki naj bi se upokojili konec septembra. Ti poveljniki naj bi podpirali stranko PAD, saj so bili ključni igralci v vojaškem udaru leta 2006. PAD pripadniki so uspešno zasedli vladno stavbo in jo uporabili za njihov glavni oder. Ker Samak ni imel dostopa do svoje pisarne je moral uporabiti pisarno vrhovnega poveljnika. Proti-vladni demonstranti so v južnih provincah celo oblegali letališča Phuket in Krabi. Železniški delavci so prenehali delati. Voditelji stranke PAD so se upirali nalogu aretacije, zaradi vdora v vladno stavbo. Pripadniki PAD so tako delovali zelo nekonsistentno, saj so se na eni strani izogibali zakonom po drugi strani pa so vztrajali z kaznovanjem Thaksina na podlagi pravnega procesa (Prasirtsuk 2009, 179).

5.6 Razpust vlade – september 2008

Drug izbruh nasilja se je zgodil v noči na 2. september, ko je UDD naletela na pripadnike PAD na Rajdamnoen Avenue, blizu vladne stavbe. Ena oseba je bila ubita, več pa jih je bilo ranjenih. Policija je spet bila neučinkovita pri zaustavitvi nasilja. Sredi velikih pritiskov, da naj premier Samak odstopi s položaja, je ustavno sodišče razsodilo, da mora odstopiti s položaja premierja v začetku septembra, zaradi plačila, ki ga je prejel kot gost v kuharski oddaji na TV. Tako se je obdobje Samakove administracije končalo (Prasirtsuk 2009, 179–180).

Protestirali so tudi podporniki vlade oziroma podporniki Thaksina. 2. septembra so se pred Grand Warorot hotelom zbrali podporniki vlade in zbirali donacije za protest proti stranki PAD. Na plakatih so imeli napisane razne slogane v podporo vladi, policiji, Thaksinu ter slogane proti stranki PAD. Zaradi stopnjevanja nasilja so se zbirali tudi neopredeljeni (predvsem študenti), ki so protestirali proti uporabi nasilja (2Bangkok.com 2008č).

5.7 Nova vlada in ponovni incidenti – oktober 2008

Ker je imela stranka PPP še vedno večino v parlamentu je uspešno zadržala koalicijo skupaj in imenovala Somchai Wongsawata, Thaksinovega svaka za novega premierja Tajske. Zaradi

njegovega mirnega značaja in ugleda kot profesionalnega sodnika je obstajalo nekaj upanja za kompromis z stranko PAD. Vendar temu ni bilo tako, saj je Somchai nastavljal na mesta ministrov zelo nepopularne osebe. Stranka PAD je videla Somchaijevo vlado kot zastopništvo Thaksina, zato so se spet uprli in poskušali odstaviti vlado (Prasirtsuk 2009, 180).

Tretji večji incident se je zgodil 7. oktobra, ko so PAD demonstranti obkrožili parlament ter protestirali proti novi vladi Somchaia. S taborjenjem pred parlamentom so demonstranti poskušali preprečiti delovanje parlamenta. Stranka PAD je imela veliko podporo, saj so jih podpirali upokojeni generali, voditelji demokratske stranke in ugledni intelektualci. Tokrat pa so bili demonstranti soočeni s krutim napadom policije. Brez kakršnegakoli opozorila je policija odvrгла granate s solzivcem in iz bližine izstrelila gumijaste krogle v množico 2000 demonstrantov. Te granate lahko povzročijo smrtne žrtve, saj vsebujejo močne eksplozivne elemente. Strelji in avto-bombe so še stopnjevali nastalo situacijo. V spopadih sta 2 človeka umrla, več kot 400 pa je bilo ranjenih, veliko izmed njih kritično (Prasirtsuk 2009, 180). Ranjenih je bilo tudi okoli 20 policistov v katere so protestniki metali zidake, streljali nanje in jih celo povozili z dostavnimi tovornjaki (Human Rights Watch 2008). Po tem incidentu je stranka PAD ponovno pridobila večjo javno podporo. Morala privržencev stranke PAD se je še povečala, ko je kraljica Sirikit prisostvovala na pogrebu žrtev podpornikov stranke PAD v majhnem lokalnem templju, kar je bil pokazatelj neprecenjenega sočustvovanja (Prasirtsuk 2009, 180). Protesti so bili prenašani tudi po kabelski televiziji Sondhi `s ASTV, tako je sporočilo protesta doseglo širše število ljudi. Donacije iz vseh strani so dosegle milijon baht na dan (30.000\$) (Baker in Phongpaichit 2008, 21).

Politična kriza se je še nadaljevala. Pripadniki PAD so se ustalili ob vladni stavbi, medtem ko so podporniki UDD zbrali na Sanamluang v podporo stranki PPP. Vsaka stran je vodila kampanjo sovraštva proti nasprotnikom. Ob koncu oktobra so bile vržene granate na rezidenco sodnika vrhovnega sodišča in sodnika upravnega sodišča kot grožnja sodnikom naj ukrepajo v odločitvi zoper Thaksina in PPP. Na drugi strani so bile granate vržene tudi na stražarje PAD, ki so povzročile eno smrtno žrtev in več ranjenih. Veliko intelektualcev je pozvalo k pogajanjem, vendar njihove želje niso bile uslišane (Prasirtsuk 2009, 180).

V sporu je bilo zelo težko ostati nevtralen, ker so bile obe strani zelo ekstremno naravnane v svojih zahtevah. Stranka PAD je bila tako ekstremna, da je vsakdo, ki se ni strinjal oziroma ni podpiral njihove zahteve lahko bil izločen iz družbe (Prasirtsuk 2009, 181).

5.8 Zaključni boji in zaseg letališč – november 2008

24. novembra so Sonthi Limthongkul in ostali voditelji PAD vodili več tisoč protestnikov od vladne stavbe (ki so jo okupirali že 26. avgusta) do parlamenta, kjer so izključili elektriko, zato da bi preprečili skupne seje parlamenta in senata. Druga skupina protestnikov je obkolila poveljstvo Bangkok Metropolitna police. Policija se je odločila, da ne bo uporabila sile, da bi razpodila protestnike. Bali so se, da če bi uporabili silo zoper PAD protestnike, bi vojska lahko to uporabila kot izgovor ter izvedla vojaški udar (Human Rights Watch 2008). Ko so uspešno prisilili parlament, da ni imel zasedanja so se protestniki namenili zaseči začasno vladno pisarno, ki je delovala na mednarodnem letališču Don Muang (Human Rights Watch 2008)

Oboroženi PAD protestniki »stražarji« so zasegli nekatere potniške avtobuse z namenom, da bi zavarovali prostor okoli vladne stavbe in parlamenta. Uporabili so jih kot barikade in cestne zapore oziroma za prevoze protestnikov med različnimi zbiralnimi točkami. The Bangkok Mass Transit Authority (BMTA) je poročala, da je bilo več avtobusov na progah 3, 53, 56 in 515 zaseženih s strani PAD protestnikov. Tako je več tisoč ljudi v Bangkoku obstalo na avtobusnih postajah (Human Rights Watch 2008).

Nepričakovano so demonstranti stranke PAD še povečal pritisk tako da so 26. novembra zavzeli dva največja letališča v Bangkoku (Suvanaphumi in Donmuang) z namenom da bi izsiljeval vlado. Ta okupacija je ustavila promet znotraj države ter mednarodne lete in prevoz letalskega tovora, kar pa je posledično vplivajo na zmanjšanje podpore stranki PAD. Policija je bila spet prepozna, vojska pa je ostala na svojih mestih. V odgovor so Rdeči (podporniki Thaksina) zagrozili z uporabo sile za osvoboditev letališč (Prasirtsuk 2009, 181). Privrženci stranke PAD so vztrajali, da bodo protestirali, dokler vlada ne bo odstopila, zavrnili pa so tudi premierjev poziv k pogajanjem. Protestniki so v notranjosti letališke stavbe vzpostavili zasilno ambulanto, kjer bi oskrbeli morebitne ranjence, če bi izbruhnili spopadi s policijo. Pripravili so si tudi zaloge hrane in vode. V čakalnicah je bilo ujetih več tisoč turistov, ki

zaradi preklicanih letov niso mogli v domovino (MMC RTV SLO 2008). Na letališče so protestniki poskušali pretihotapiti tudi orožje. Tako je bilo 28. novembra prijetih 17 PAD protestnikov, ker so poskušali z dostavnim tovornjakom označenim z znakom rdečega križa pretihotapiti orožje do protestnikov na mednarodno letališče Suvarnabumi (Human Rights Watch 2008).

5.9 Konec demonstracij

Protesti so se končali, ko je ustavno sodišče 3. decembra 2008 razpustilo največje vladne stranke – PPP, Chart Thai in Matchimathippatai- zaradi kupovanja glasov na volitvah leta 2007. Ker se je z razpustitvijo strank končala Somchaijeva vladavina, so se PAD demonstranti umaknili iz obeh letališč in vladne stavbe. Sredi decembra je bil na mesto novega premierja izvoljen Abhisit Vejjajiva, ugledni 44-letni diplomant Oxforda (Prasirtsuk 2009, 181-2).

SKLEP

Kot lahko razberemo iz diplomskega dela imajo oblike nenasilnega upiranja že precej dolgo zgodovino. Eden izmed prvih zabeleženih primerov uporabe oblik nenasilnega upiranja izhaja že iz Starega Rima, ko so si plebejci s pomočjo protesta izboljšali svoj položaj. Zaradi uspešnosti nenasilnih oblik pri reševanju konfliktov, se je uporaba teh oblik hitro razširila po celem svetu. Skozi čas se je povečala tudi raznolikost nenasilnih oblik. Gene Sharp v svoji knjigi »The Methods of Nonviolent Action« predstavi najcelovitejšo klasifikacijo oblik nenasilnega delovanja. 198 nenasilnih oblik razdeli na tri kategorije: nenasilni protesti in prepričevanje, nesodelovanje in nenasilno posredovanje. Mnogo od teh oblik je bilo uporabljenih tudi v konfliktu leta 2008 na Tajskem.

V letu 2008 so na Tajskem proti-vladni demonstranti poskušali doseči spremembe s pomočjo nenasilnih oblik upiranja. Glede na Sharpovo klasifikacijo oblik nenasilnega upiranja so se demonstranti v začetnih fazah konflikta opirali predvsem na različne oblike nenasilnega protesta in prepričevanja. Iz dneva v dan se je povečevalo število protestnih shodov v Bangkoku in po drugih delih države. S svojimi nastopi in proti-vladnimi stavki so voditelji stranke PAD še povečevali pritisk na vlado. Demonstranti so zapirali ceste, nosili plakate z proti-vladnimi sporočili ter zbirali podpise za javno obtožbo premierja. Na odrih, zidovih, stenah, časopisih pa so se pojavljale številne karikature, kjer so se norčevali iz Thaksina in Samaka. Namen uporabe oblik nenasilnega protesta in prepričevanja je predvsem pridobiti pozornost in publiciteto, ki bo vplivala na spremembo ravnanja nasprotnika. To so demonstranti na Tajskem tudi dosegli, saj so zaradi protestov več tisoč glave množice o krizi na Tajskem poleg domačih medijev poročali tudi številni tuji mediji. Demonstranti so stopnjevali pritisk, tako da so razširili uporabo nenasilnih akcij na oblike ekonomskega nesodelovanja. V diplomskem delu sem izpostavil železniške delavce, ki so za dalj časa prenehali z opravljanem svojega dela. Na Tajskem pa so demonstranti uporabili tudi tretjo kategorijo Sharpove klasifikacije nenasilnega delovanja, to so oblike nenasilnega posredovanja. Oblike nenasilnega posredovanja se razlikujejo od ostalih oblik v tem, da aktivisti na nek način posežejo v dogodek. Tako so demonstranti uporabili predvsem fizične oblike nenasilnega posredovanja (*sit-in*). Proti-vladni demonstranti so avgusta s pomočjo številne podpore zasegli vladno stavbo. Ob koncu novembra pa so zadali še ključen udarec, ko so zasegli dva večja letališča v Bangkoku.

Na podlagi opisanega primera bi lahko izpostavil nekatere oblike nenasilnega delovanja, ki so najprimernejše za uporabo v sodobnih konfliktih. V prvi fazi konflikta je najprimernejša uporaba oblik nenasilnega protesta in prepričevanja: protestni shodi, javni govori, skupinske peticije, slogani, karikature, simboli, plakati, časopisi in protestna zborovanja. Za povečanja pritiska na nasprotnika je potrebno uporabiti tudi različne oblike socialnega, ekonomskega in političnega nesodelovanja. Tu so najprimernejše različne oblike stavk, ki se nanašajo na začasno omejitev oziroma ukinitvev dela. Če pa protestnikom še vedno ne uspe doseči zastavljenih ciljev, pa je potrebno uporabiti tudi oblike nenasilnega posredovanja. Z nenasilnim zasegom oziroma nenasilno okupacijo pomembnih institucij se onemogoči normalno delovanje le-teh, kar vpliva na destabilizacijo nasprotnika.

Izmed štirih predstavljenih mehanizmov spremembe sta bila v konfliktu na Tajskem uporabljena predvsem mehanizem nenasilne prisile in mehanizem razkroja. Nasprotniki vlade so skozi celo leto stopnjevali pritisk, tako da so poleg oblik nenasilnega protesta in prepričevanja uporabili tudi močnejše oblike nesodelovanja in nenasilnega posredovanja. Ohranjali so intenziteto nenasilnih akcij dokler ni prišlo do spremembe na oblasti. Mehanizem nenasilne prisile je bil uspešen, saj so bile zahteve demonstrantov uresničene proti volji nasprotnika.

Na Tajskem so nasprotniki vlade z uporabo nenasilnih oblik upiranja uspeli doseči glavni cilj, ki je bil zamenjava vlade. Torej bi lahko rekel, da je bila uporaba nenasilnih oblik upiranja uspešna in primerna za doseg ciljev v konfliktu na Tajskem. Resda je bilo v konfliktu tudi nekaj smrtnih žrtev, vendar pa bi se ta številka v primeru uporabe nasilnih sredstev verjetno še povečala. Na uspešnost oblik nenasilnega upiranja vplivajo različni dejavniki. Zelo pomembno je da imajo osebe, ki delujejo nenasilno podporo večinskega prebivalstva. Na uspešnost vpliva tudi politični sistem države v kateri potekajo različne akcije nenasilnega upiranja. Precej težje je z nenasilnimi akcijami doseči spremembe v močnih diktatorskih sistemih. Zelo pomembna je tudi predhodno načrtovana uporaba oblik nenasilnega upiranja, kar imenujemo tudi strateško nenasilno upiranje. Če aktivistom uspe v svoj prid obrniti vse te dejavnike, je možnost za uspeh precej večja.

Za konec bi odgovoril še na raziskovalno vprašanje ali lahko z uporabo oblik nenasilnega upiranja preprečimo uporabo nasilja ter posledično zmanjšamo število žrtev. V konfliktu na

Tajskem se vlada v večini primerov ni odločila, da bi demonstrante zatrla s silo. Razlog za to pa je bil predvsem v tem, ker se je bala, da bi vojska nasilno akcijo policije izkoristila za državni udar. Kljub temu pa je med vladnimi privrženci in vladnimi nasprotniki v številnih primerih prišlo do nasilnega incidenta. Tudi policija je 7. oktobra, ko so PAD demonstranti obkrožili parlament, odgovorila s krutim napadom. Torej z uporabo nenasilnih oblik upiranja ne moremo popolnoma preprečiti uporabo nasilja, kljub temu pa sem prepričan, da bi bilo v primeru nasilnega boja z obeh strani število žrtev mnogo večje.

LITERATURA

1. Ackerman, Peter, Christopher Kruegler, Gene Sharp in Thomas C. Schelling. 1994. *Strategic nonviolent conflict: the dynamics of people power in the twentieth century*. Westport in London: Praeger.
2. Armed Conflict Events Database. 2000. *Students Revolt in Thailand 1973*. Dostopno prek: <http://www.onwar.com/aced/data/tango/thailand1973.htm> (12. avgust 2009).
3. Baker, Chris in Pasuk Phongpaichit. 2008. Thailand: Fighting over Democracy. *Economic & Political Weekly* 50: 18-21. Dostopno prek: <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~ppasuk/fightingoverdemocracy.pdf> (4. julij 2009).
4. Bruunn, Erik, Sheryl Lechner in Frank Lowenstein. 2007. *Voices of protest: documents of courage and dissent*. New York: Black Dog & Leventhal Publishers.
5. Cambodian Information Center. 2008. *Thailand Protesters Shut Down Bangkok Airport*. Dostopno prek: <http://www.cambodia.org/blogs/editorials/2008/11/thailand-protesters-shut-down-bangkok.html> (30. avgust 2009).
6. Center for the Study of Strategic Nonviolent Defense. 2009. *Historical Examples of Nonviolent Struggle*. Dostopno prek: <http://cssnd.com/pdf/HistoricalExamplesOfNonviolentStruggle.pdf> (2. avgust 2009).
7. *Conflict Barometer 2008*. 2008. Dostopno prek: http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.pdf (12. avgust 2009),
8. *Delo*. 2008. Vroče barve Bangkoka: Demonstranti so obkolili parlament in tako vsaj začasno onemogočili nagovor novemu premieru, (30. december).
9. --- 2009. Kljub prepovedi novi protesti v Iranu: podporniki opozicije pripravili novo obliko protesta, (22. julij). Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/84870> (15. avgust 2009).
10. Dudouet, Véronique. 2008. *Nonviolent Resistance and Conflict Transformation in Power Asymmetries*. Berghof Research Center for Constructive Management. Dostopno prek: www.berghof-handbook.net/uploads/.../dudouet_handbook.pdf (10. julij 2009).
11. Helvey, Robert L. 2004. *On Strategic Nonviolent Conflict: Thinking about the Fundamentals*. Boston: The Albert Einstein Institution. Dostopno prek: <http://www.aeinstein.org/organizations/org/OSNC.pdf> (1. avgust 2009).
12. Horowitz, Donald L. 2000. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, Los Angeles in London: University of California Press.

13. Human Rights Watch. 2008. *Thailand: Protest Groups and Government Should Reject Political Violence*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,THA,4562d8cf2,4938f3311e,0.html> (25. julij 2009).
14. Malešič, Marjan. 1994. *Civilna obramba sodobnih držav*. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, FDV.
15. MMC RTV SLO. 2008. *Tajska letališča še v objemu protestnikov*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/tajska-letalisca-se-v-objemu-protestnikov/94673> (16. avgust 2009).
16. Nicholson, Michael. 1995. *Mahatma Gandhi: mož, ki je osvobodil Indijo in pokazal svetu pot do sprememb brez nasilja*. Celje: Mohorjeva družba.
17. Prasirtsuk, Kitti. 2009. Thailand in 2008: Crises Continued. *Asian Survey* 49 (1): 174–184. Dostopno prek: <http://proquest.umi.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pdf/eef39242af6423c61999f59b0c643546/1251115352//share4/pqimage/pqirs101/20090824073232580/21401/out.pdf> (18. julij 2009).
18. Privat, Edmont. 1997. *Gandhijevo življenje: izdano ob 110-letnici mednarodnega jezika esperanta in 50-letnici ustanovitve Republike Indije*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva založba.
19. Satha-Anand, Chaiwat. 1999. Imagery in the 1992 Nonviolent Uprising in Thailand V *Nonviolent Social Movements: a Geographical Perspective*, ur. Stephen Zunes, Lester R. Kurtz in Sarah Beth Asher, 158-172. Malden: Blackwell.
20. Sharp, Gene. 1998. *The Methods of Nonviolent Action*. Boston: Porter Sargent Publishers.
21. --- 2000. *The Politics of Nonviolent Action: Power an Struggle, Part One*. Boston: Porter Sargent Publishers.
22. --- 2003. *There Are Realistic Alternatives*. Boston: The Albert Einstein Institution. Dostopno prek: www.aeinstein.org/organizations/org/TARA.pdf (1. avgust 2009).
23. Thai Asean News Network. 2008. *People's Alliance for Democracy Street Protest Moves to Government House*, 25. maj. Dostopno prek: <http://www.thailandoutlook.tv/TOC/ViewData.aspx?DataID=1007100> (20. avgust 2009).
24. 2Bangkok.com. 2008a. *Reporting on the Sunday night rally*. Dostopno prek: <http://2bangkok.com/08/may2508.shtml> (15. avgust 2009).
25. --- 2008b. *Sunday morning at the PAD protest*. Dostopno prek: <http://2bangkok.com/08/jun0108.shtml> (15. avgust 2009).
26. --- 2008c. *PAD at the British Embassy*. Dostopno prek: <http://2bangkok.com/08/aug1908.shtml> (15. avgust 2009).

27. --- 2008č. *Pro-Thaksin signs in Chiang Mai*. Dostopno prek:
<http://2bangkok.com/08/chiangmai.shtml> (16. avgust 2009).
28. --- 2008d. *Sunday morning at Government House*. Dostopno prek:
<http://2bangkok.com/08/jun2208.shtml> (16. avgust 2009).

PRILOGA A: SLIKOVNO GRADIVO

Slika A.1: Podporniki stranke PAD zbrani pred Democracy Monument

Vir: 2Bangkok. com (2008a).

Slika A.2: Protesti pred britansko ambasado v Bangkoku

Vir: 2Bangkok. com (2008c).

Slika A.3: Karikatura prikazuje Thaksina, ki sedi na Samakovi glavi

Vir: 2Bangkok. com (2008b).

Slika A.4: Proti-vladni plakati

Vir: 2Bangkok. com (2008d).

Slika A.5: Zbiranje podpisov za javno obtožbo premierja, ki podpira spremembo ustave

Vir: 2Bangkok.com (2008b).

Slika A.6: Demonstracije na letališču Suvanaphumi

Vir: Cambodian Information Center (2008).